

EGYETEM

Társadalmi-éleludományos

FOLYÓÍRAT

1915.

November hó.

1. szám.

I₂ ⁷/₁₉₁₆

Főszerkesztő

Fóris László

Felelős szerkesztő

Papp Imre

MIKAL

1915

MEGJELENIK

hasonló 1-szer előtzel ára

egén. évre. 3. k. egy. szám. 30. f.

KIADJA AZ EGYETEMI KÖR

MUNKATÁRSAK:

Jogi karról

MARKOVITS LAJOS,

Bölcsészeti karról

FEHÉR GÁBOR,

Theologiai karról

FERENCZY KÁROLY,

Művészi munkatárs

MIKA LÁSZLÓ.

KIADÓHIVATALI FŐNÖK: RÁZSÓ PÁL.

FELHIVÁS!

A DEBRECENI EGYETEMI KÖR, hogy az ifjúság életéről a nagy nyilvánosságot tájékoztassa,

„AZ EGYETEM“

címen lapot indít. Lapunk a jelen időben céljaul tüzte ki azt is, hogy a hadbavonult egyetemi hallgatóknak, ill. azok hozzátartozóinak, amennyiben egyetemi ügyekben felvilágosítást kérnek, ezekkel készségesen szolgáljon. A lap összeállításánál igyekszünk szórakoztatót is nyújtani.

Lapunk havonta egyszer jelenik meg és előfizetési ára évi 3 korona. SZERKESZTŐSÉG.

AZ ELŐFIZETÉSI ÖSSZEG RÁZSÓ PÁL
KIADÓHIVATALI FŐNÖK CÍMÉRE
KÜLDENDŐ. KOLLÉGIUM. DEBRECEN.

Mindennemű közlemény és kézirat a főszerkesztő címére: Debrecen, Piac-utca 24., III. emelet,
+++++ 7. alá küldendő. +++++

TANULMÁNYOK

Megnyitó beszéd.

Elmondotta az egyetem 1915 szeptember 27-én tartott megnyitó ülésén
dr. Bernolák Nándor, e. i. rektor.

Tekintetes Egyetemi Közgyűlés!

Amikor tanártársaim kitüntető bizalmából a debreceni magyar kir. tudományegyetem kormányzatát átvesszem,

első szavam az Úristen kegyelméért esd, hogy a háború borzalmaitól sokat szenvedett emberiség békéjét, az erkölcsi rend és történeti jogaink védelmére kelt dicső hadseregünk diadalával mielőbb állítsa helyre. Az ő szent kegyelméért esedezem, hogy térjen vissza körünkbe a testvériség, a szeretet világa; térjenek vissza a harcok véres mezejéről fiaink és testvéreink; érjen véget az anyák, az özvegyek, árvák rettenetes fájdalmának egyre növekvő áradata. Isteni segedelmét kérem, hogy a megújuló béke boldog és nyugodt napjain ifjú egyetemünk mielőbb betölthesse nagy hivatását; szolgálja tudományos búvárkodásával az emberiség javát, hazaszerető, jellemes, kötelességtudó és alapos készülségű ifjak ezreinek nevelésével a magyar nemzet örök dicsőségét.

Egyetemünk alattvalói hódolatát fejezem ki dicsőségesen uralkodó *nagy királyunk* előtt, akit a művelt világ minden nemzetének szeretete s nagyrabecsülése övez körül. A sors kegyetlen csapásai érték; a megpróbáltatások hosszú sorozata sújtotta le fejedelmi lelkét; élete dicsőséges alkonyán vérpatakok ömlését kell látnia és részben irányítania; de ő legyőzve a természetes emberi gyöngeségeket, csodálatos erővel teljesíti az uralkodó súlyos kötelességeit. Engedje a Gondviselés, hogy a nagy király, aki évtizedeket szentelt a béke művének és a boldogulás útjára vezette nemzetét, bölcsességével alapozza meg a seregei diadalán nyugvó új béke szilárd fundamentumát és a nemzetre váró nagy feladatok megoldásánál királyi megelégedéssel vegye igénybe annak a nemzedéknek szolgálatait, amelyet mi nevelünk istenfélelemben, királyhűségben, hazaszeretetre és tanítunk tárgyilagos, tudományos igazságokra.

Testvéri forró üdvözlétünket küldjük vitéz és önfeláldozó *seregeinknek*. Csendes kulturmunkánk nyugodt folytatása az ő érdemük. Diadalmas fegyvereik távoltartották tőlünk a pusztítás borzalmait. Büszke örömmel tekintünk soraikban küzdő fiainkra; fájdalmas, de felemelő érzéssel gondolunk a veszteségre, amely bennük egyetemünket is érte. Tárt karokkal várjuk vissza a harcosokat és előkészülünk arra, hogy egyetemünk is kivegye részét a tettek hálájából, amellyel nekik tartozunk.

Őszinte hálával gondolunk hű *szövetségeseinkre*. Egyetemünk meg fogja találni a módot, hogy a háború lefolyása után is tőle telhetőleg adózzon a szövetségi hűség követelményeinek és az ifjúságot azoknak az államoknak és népeknek különös megbecsülésére tanítsa, amelyek a vész idején nem hagyták cserben a mi nemzetünket.

Tiszteletteljes hálát érzünk a *magyar törvényhozás és a magas kormány* iránt, amely a rendkívüli idők rendkívüli követelményeit felismerve, a tudományos búvárkodás eszközeit a nehéz viszonyok közt is rendelkezésünkre bocsátotta és az ország belső békéjét, rendjét, intézményeinek fejlődését a megpróbáltatás e nehéz napjain is biztosítani tudta.

Amikor ezért egyetemünk őszinte háláját lerovom, megragadom az alkalmat arra is, hogy megemlékezzem még a többi tényezőkről, amelyek egyetemünk továbbfejlesztésére közrehatottak és az egyetem ifjúságát szükségleteinek kielégítésében meleg szeretettel támogatták.

Debreczen sz. kir. város közönségének áldozatkészségét legyen szabad elsősorban kiemelnem. Bizton reméljük, hogy az egyetem néhány év múlva, kielégítve a hozzáfűzött nagy várakozásokat, elég erős lesz arra, hogy a nyert lelkes támogatásért méltó ellenértéket nyújtson erkölcsi és szellemi javakban egyaránt. Addig is tisztelettel kérem a város közönségét, hogy őrizzék meg egyetemünk iránt a régi meleg érdeklődést és szeretetet, amely nemcsak a mi nevelő munkánk egyik legerősebb támasza, hanem egyetemünk teljes kiépítésének is előfeltétele.

A *tiszántúli református egyházkerület*, amely tiszteletet parancsoló áldozatkészséggel és honszerelémmel mondott le főiskolájának akadémiai tanszakairól, hogy az állami egyetemben a magyar kultúra terjesztésére korunknak megfelelő otthont lehessen biztosítani, — az egyetemnek nemcsak helyiséget ad, de rendelkezésre bocsátja eléggé nem értékelhető ősi könyvtárát és más tudományos intézményeit, századokon át gyűjtött nagyértékű vagyonából pedig,

a debreceni református egyházzal együtt, az egyetem tanító és nevelő munkáját a protestáns ifjúság részére alkotott hatalmas intézményekkel előmozdítja. Őszinte hálával fejezem ezekért e helyen is egyetemünk köszönetét és kérem, hogy az egyetem kiépítésének nagy művében legyen továbbra is erősségünk és támaszunk!

Örömmel jelenthetem, hogy az egyetem megalapításának természetes következményeként az ifjúság érdekeinek előmozdítására a szeretet és áldozatkészség új alkotásai is megnyitlak.

Egy nagy emberbarát, *dr. Gárdos János*, volt budapesti orvos milliós alapítványának felhasználásával megnyitottuk és rendeltetésének átadtuk a *mensa academicát*, amely hívatta lesz arra, hogy ifjúságunkat az anyagi küzdelemtől megszabadítván, alapjául szolgáljon oly intézményeknek, amelyek ifjúságunk életét meleggé, bensővé, az egyetem falain kívül is emelkedetté teszik.

Az igazságügyminiszter úr nagyarányú, — ez időszereint évi 20,000 koronás, — támogatásából megnyitotta debreceni internátusát az *Országos Bírói és Ügyészi Egyesület*. Ez az intézmény egyelőre húsz növendék ingyenes vagy kedvezményes áron való befogadására szolgál.

Nem múlászthatom el, hogy mindkét intézmény vezetésének elvállalásáért, néhány napon belől történt mintaszerű berendezéséért és odaadó lelkiismeretes vezetéséért elismeréssel és köszönettel ne adózzam *dr. Millekker Rezső* tisztelt kartársamnak és nejenek, akiknek munkássága — különösen a mai rendkívüli viszonyok közt — ifjúságunkra valóságos áldást jelent.

Az egyetemi ifjúság iránt érzett meleg és odaadó szeretet nyilatkozik meg a helybeli *katholikus egyházközség* nagyszerű elhatározásában, amellyel az egyetem katolikus hallgatói részére úgyszólván máról-holnapra Szent-László Kollégium névvel pompás otthont teremtett és azt rendeltetésének már át is adta.

A debreceni *orvosi testület* több kiváló tagja *dr. Kenézy Gyulának*, társadalmunk e kitűnő tagjának kezdeményezésére, ugyancsak szinte előkészítés nélkül, egy lelkes pillanatban hozott nemes elhatározással minden nehézséget csodálatos könnyűséggel elhárítva, biztosította a beteg egyetemi hallgatók ingyenes gyógykezelését és ápolását, amihez gyógyszerész-testületünknek az a tiszteletreméltó elhatározása járult, hogy a beteg ifjúság részére szükséges gyógyszereket nagy kedvezménnyel szolgáltatják ki.

Ennyi áldozatkészség mellett, biztató jelekkel bírva afelől, hogy az még több oldalról megnyilatkozik a közel jövőben, amikor

le sem írható örömmel tapasztaljuk minden illetékes tényező összhangzatos törekvését célunk előmozdítására, valóban meleg és őszinte köszönetet kell mondanom igen tisztelt kartársaimnak, akik az első alkalommal, hogy az egyetem rektorát és dékánjait választották, egyhangú bizalmukkal bennünket tüntettek ki és ránk ruházták azt a jogot és kötelességet, hogy egyetemünk fejlesztését és ifjúságunk javát előmozdítsuk.

A belénk helyezett nagy bizalomnak megfelelően első kötelességünknek fogjuk ismerni, hogy egyetemünk részére biztosítsuk a szükséges *tudományos intézményeket* és ifjúságunknak a megfelelő továbbképzést. Ideiglenes otthonban, de a célt egyelőre kielégítő módon már elhelyeztük a földrajzi intézetet és a büntetőjogi szemináriumot. Az ifjúság pszichiatriai kiképzését a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr, előterjesztésünkre — az orvosi fakultás kiépítéséig — Budapestre teendő tanulmányúttal biztosította, amelynek költségeit az államkincstár fogja viselni.

Egyéb e tárgyú függő kérdések megoldása, különösen a *szemináriumok megfelelő elhelyezése*, teendőink előterében áll.

Kötelességünknek tartjuk *az egyetemi építkezés* erőteljes fel lendítését. Az orvosi fakultás *dr. Kenézy Gyula* szakavatott irányítása mellett a háború okozta nehézségek ellenére is pompás mederben halad. Az e napokban folytatott és az egyetemi ügyosztály kiváló főnökével még e héten folytatandó tanácskozásokból alapos reményt meríték arra, hogy a központi épület, könyvtár és a nagy conceptio egyéb részei is még a háború tartama alatt megterveztetnek és építésük is mielőbb megkezdődik.

A már tavaly tervezett *szabad egyetemi tanítást* tervszerűen és a művelt közönség rendszeres tudományos tovább képzésére alkalmas keretekben óhajtjuk megvalósítani. *Pákozdy Sándor* alispán úr előzékenységgel bocsátotta e célból rendelkezésünkre a vármegeháza nagytermét, amit e helyen is örömmel köszönök meg. Egyúttal pedig bejelentem, hogy a közönség iránt tartozó kötelességünknek megfelelően a szabad egyetemen tervezett előadásokat október hó 10-én megkezdjük.

Az *ifjúsággal szemben* kötelességünknek fogjuk tartani oly intézmények létesítését, amelyek megengedik, hogy minden idejét és munkaerejét zavartalanul tanulmányainak szentelhesse.

Örömmel vettem tudomásul, hogy szociális és önképző tevékenységének folytatására az ifjúság fennálló egyesületeit megfelelően átalakítja és hogy e célból a tudományos szakosztályokat magába

foglaló *egyetemi kört* is szervezett. E körnek ideiglenes helyiséget bocsátottam rendelkezésre.

A kívánatos ifjúsági élet kifejlesztésére főként az építkezésekkel kapcsolatban gondolunk. Ha a szemeink előtt lebegő egyetemi városrész a maga diák-intézményeivel kiépül, bizvást reméljük, hogy ifjúságunk minden nemes törekvése méltóképen kielégülhet.

Programot egyébként nem kívánunk nyújtani, szorosan meghatározza azt az egyetem rendeltetése, amely az ifjúságtól lelkiismeretes önképzést, a tanártól komoly tudományos búvárkodást, az ifjúság gondos nevelését és tanítását, a szabad egyetem szervezetében pedig a művelt, de laikus [közönség rendszeres továbbképzését követeli. Mind ennek meglévő előfeltételeit óhajtjuk tovább fejleszteni, amennyiben pedig még hiányoznak, a lehetőségig biztosítani.

Óhajunk és törekvésünk, hogy az állam, a törvényhatóságok, az egyházak és a társadalom áldozatkészségét támogató olyan egyetemi életet fejlesszünk Debrecen városában, amely a tudományos búvárkodás terén az emberiség javára szolgáló komoly eredményeket ér el; a tanárok és az ifjúság viszonya tekintetében pedig bensőséges, meleg, szinte családi kapcsolatot létesít.

Az az óhajunk, hogy érvényesüljön itt, a magyarság természetes központjában dicsőséges pompájával a magyar génusz alkotó ereje; sugározza be fényével az innét áradó szellemi és erkölcsi erő a magyar nemzet küzdelmes életét; hozzon rá áldást és segítse elő boldogulását a népek nagy tusájában; tudományos vívmányok értékével gyarapítsa az emberiség közkinccseit; tegyen újból tanúságot nemzetünk kulturképességéről és nem múltó történelmi hivatásáról.

A hadbavonult joghallgatókra vonatkozó fontosabb miniszteri rendeletek.

Közzéteszi: *dr. Kiss Géza*, a jogi kar e. i. dékánja.

„Az Egyetem“ igen tisztelt szerkesztőségének szíves figyelmét, mellyel az első szám részére engem is cikkíráásra szólított föl, köszönettel használom föl mindenekelőtt arra, hogy ifjúságunknak ezt a vállalkozását szívből üdvözöljem és annak méltó és sikeres folytatásához szerencsét kívánjak.

A nekem szánt teret ezúttal a leghasznosabban akként vélem értékesíteni, hogy saját szerzeményű cikk mellőzésével — közzétenni kérem a vallás- és közoktatásügyi minisztériumnak egy néhány fontos rendeletét, mely hadbavonult és hadbavonulandó joghallgatóinkra vonatkozik, hozzájárulván ezzel ahhoz, hogy ezek a nagyjelentőségű intézkedések ifjúságunknak minél szélesebb körében váljanak ismeretessé.

149,570—1914.

A magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter.

Azon egyetemi polgárok részére, kik a folyó évi október hó 31-e előtt vonultak be tényleges katonai szolgálatra, valamint az önkéntesen bevonultak részére, a folyó tanfélév alatt történt bevonulás időpontjára való tekintet nélkül, a visszatérítés megfolyamodása esetén, az általuk befizetett tandíjak visszafizetését engedélyezi. Kivételt képeznek azon egyetemi hallgatók, kik tényleges fegyveres szolgálatukat folyó évi október hó 31-ike után kezdték meg, valamint a kórházi szolgálatot végzők, akiknek a tandíjaik visszatérítésére irányuló kérelmek visszaútasíthatnak.

33,004—1915.

Mindazon hadbavonult joghallgatók, kik az alapvizsgára bocsátás szabályszerű kellékeivel rendelkeznek s a katonaságtól meghatározott időre szabadságoltattak, de szabadságuk ideje nem esik egybe a szabályzatban meghatározott alapvizsgálati határidőkkel: a jog- és államtudományi dékántól megjelölt határidőkön kívül is alapvizsgára bocsáthatnak.

1378—1915.

Az 1914. évi 147,664. számú miniszteri körrendelet egyáltalában nem érinti az 1883-ik XXVI-ik törvényeikk rendelkezéseit; mihez képest egy és ugyanazon joghallgató igényt tarthat úgy a

törvény, mint a miniszteri körrendelet alapján járó kedvezményre, összesen tehát *két tanulmányi félév elengedésére*, ha úgy a törvényben, mint a miniszteri körrendeletben előírt előfeltételeket hitelt érdemlőleg igazolja.

Önként értetődik azonban, hogy ki a hadiszolgálatból szabadságolás, vagy elbocsátás útján oly módon vált meg, hogy tanulmányi idejében veszteséget nem szenvedett, az 1914. évi 147,664. számú rendelete alapján félév elengedésben *nem részesülhet*.

Minden egyetemi, vagy jogakadémiai hallgató, aki az 1914. évi 147,664. számú rendeletem alapján tanulmányi félév elengedéséért folyamodik, illetékes katonai parancsnoksága által kiállított okmányokkal hitelt érdemlőleg igazolni tartozik, hogy hadi szolgálatot teljesített.

Mint hogy senki egyidejűleg főiskolai hallgató és katona nem lehet, a kérvény elbírálásánál vizsgálat tárgyává teendő, hogy a katonai szolgálat címén félév elengedéséért folyamodó joghallgatók katonai szolgálatuk ideje alatt nem voltak-e egyidejűleg az egyetemre, vagy jogakadémiára is beiratkozva; amennyiben az kiderülne, a katonai szolgálattal egybeeső tanulmányi félévek, ill. félévcik — még ha aláírva és contestálva volnának is — *törlendők*.

Katonai szolgálatot teljesítő hallgatók beírása tehát feltétlenül mellőzendő; beiktatás iránti kérelmüknek azonban helyt kell adni, hogy esetleg ösztöndíjaikat továbbra is megtarthassák, ösztöndíjért, vagy más hasonló kedvezményért folyamodhassanak.

Az 1914. évi 147,664. számú miniszteri körrendelet 5-ik pontjának rendelkezése a joghallgatóknak alapvizsgára bocsátása szempontjából akként értelmezendő, hogy mindazon joghallgatók, akik a 14,764. számú rendelettemmel kilátásba helyezett kedvezményre igényt szereznek, egy beszámítható félév igazolása esetén első alapvizsgára, három beszámítható félév alapján második alapvizsgára, öt beszámítható félév alapján harmadik alapvizsgára bocsáthatók.

Honismeret.

A földrajzi tanítás reformjához. Irta *Milleker Rezső dr.* egyetemi tanár.

A lezajlott évtized folyamán mindenütt átéreztek a földrajz-tanítás tökéletlen voltát. Eddig a földrajz egyike volt azoknak a ritka tantárgyaknak, melyet előképzettség nélkül bárki taníthatott. Ha a vegytan, vagy latin, vagy más tárgy szaktanára hiányzott, siettek helyét betölteni, ha azonban geografiára nem volt szaktanár, az nem okozott fejtörést; elvállalta bármely szaktanár, mert hiszen ahhoz mindenki értett. Legalább így gondolták. Módszerük is azonos volt, kényelmes a tanárnak, de gyűlöletes a tanulónak, mert a tankönyvet gyakran szóról-szóra kellett betanulnia, magyarázatul megmutatta a tanár a főbb városok helyét a térképen, néhány politikai határral, folyó és helységnévvel kapcsolatban. Az egész tantárgy tárgyalása alatt sohasem fordult elő a miért szó. Csupa élettelen adat. Pedig az a tantárgy, mely nem keres okokat, nem kutatni és találni tanít, annak haszna a nevelés szempontjából igen csekély, mert nincs benne élet és a fiatal, örökösen kérdezősködő elme elernyed mellette. De nemcsak a tanítás módja, hanem vele szoros kapcsolatban a szaktanárok tudása és a tankönyvek sem tudtak a gyorsan fejlődő földrajz követelményeinek eleget tenni. Egyik sem tudott behatolni a földrajz lényegébe, szelleme idegen maradt előtte s az egész egy unalmas, élettelen adathalmazzá fejlődött.

Ez állapot tarthatatlan voltát maguk a földrajz tanárai látták be elsősorban. De nemcsak ők, hanem sok helyt az állam első vezetőkörei is szükségesnek tartották azt, hogy ezen állapotokon segíteni kell. Egyetemünkön is újabban dr. Czirbusz Géza a földrajz professzora, mint legutóbb megjelent könyve mutatja, szintén ezen állásponton van és azt minden alkalommal hangoztatja. Segíteni kell, még pedig azért, mert a középiskola célja elsősorban oly általános műveltség terjesztése, mely még azoknak is elegendő, kik tanulmányaikat nem folytatják egyetemeken, hogy helyüket a művelt társadalomban megállják. Az általános műveltség körében a mai rohamosan fejlődő gazdasági életben pedig a földrajz mind előkelőbb helyet foglal el. Ezzel a fontossággal kell, hogy lépést tartson tanítása is. Ma már nem elégedhetünk meg tisztára topografiával és azzal, hogy egyes helyek miről nevezetesek. Ma meg kell ismernünk a természetet és a kulturát együttességünkben és csak a kettő tekintetbe vételével tud a földrajz az élet számára előkészíteni.

Ép azért tanítani kell matematikai, fizikai, politikai és gazdasági földrajzot egyaránt. Ez ágak mindegyike egyenlően fontos. Mert

ama kulturviszonyokat, miket a földrajz két utóbb említett ága foglal magában, csak úgy tudjuk megérteni, ha tisztában vagyunk a természeti viszonyokkal. Ha ezt szem előtt tartjuk, akkor még az alsó osztályok tanulója is könnyű szerrel meg fogja érteni, hogy valamely terület mezőgazdasága csak bizonyos számú embernek tud megélhetést biztosítani. Meg fogja érteni ennek következményét a kivándorlást és orvoslását az ipar fejlesztésével. Jobban fogja megérteni a nagy gabonatermő területek, köztük és fém termőhelyek gazdasági és politikai fontosságát.

Csakhogy mindezeket csak akkor lehet jól előadni, ha van hozzá való tér és a heti órák száma több lesz a mostaniaknál. Mert most csak az alsóbb osztályokban tanítják a földrajzot, ami elég baj. Az a történelmi földrajz, melyet a felsőbb osztályok két utolsójában tanítanak, már csak azért sem lehet jó, mert történész és nem geografus írta és az tanítja.

Geografiát jól csak a szaktanár tud tanítani. Igaz, hogy ez nem áll minden esetre, hanem csak akkor lesz majd teljes igazság, ha tanárképzésünk szintén megváltozik, azaz tényleg meglesz, nemcsak papiroson.

Az élet manap megkívánja, hogy minden ember szemmel tudja kísérni a politikai és gazdasági áramlatokat. Helyes gazdasági és politikai képzés meg fogja menteni a tanulót később a szovinizmus, szocializmus stb. kinövéseitől. Meg fogja becsülni ezen irányokat is, de lesz kritikája is velük szemben. Kritikával pedig az fog bírni, kinek látóköre elég tág. Akkor, amikor a népek élete már nem kis földrajzi határok között játszódik le, hanem az egész földkerekséget átfogja; mikor messze földeken végbemenő átalakulások és események nagyon is éreztetik hatásukat nálunk is; mikor az ipar és kereskedelem nyerstermények beszerzése céljából és gyártmányaink piacot keresve, távolságot már nem ismernek; mikor vasút-, hajó-, pósta- és távirdahálózatok már az egész lakott világot behálózják és szoros érintkezésbe hoznak népekkel, melyeknek talán szintén van árú- és erőfölöslegük; mikor már sárga veszedelemről is beszélnek az európaiak: akkor szükséges, hogy táguljon a látókörünk, akkor nem lesz művelt ember, aki csak egyes földrajzi neveket alapos topografiai megértés nélkül tud a térképen eltalálni. És kitűnik az, mily vétek a műveltség szempontjából, a földrajznak jogos helyét a tanításban megtagadni.

És csakis ha a kettő: tér és anyag áll rendelkezésre, fog a geografia hazafias műveltséget nyújtani, megtanítván majd az ifjút hazáját ismerni s párhuzamot vonni a honi népek nemzetgazdasági, etikai értékviszonyai és más nemzetek és országok közt. Be fogja vele láttatni azt, hogy ezek helyes gyakorlata teszi nemzeti tudásunk és erősbödésünk igaz alapját. És hazáját igazán szeretni nem csak a latin nyelvtan és a matematika segítségével fogja tanulni, hanem igenis a helyesen tanított földrajzból is. Ez lesz hivatva az ifjúba ragaszkodást oltani ahhoz a röghöz, melyen született. A földrajznak eme rendeltetése pedig ép oly fontos, mint az általános műveltség követelése. Azután felvilágosítja arról, hogy megvannak

a fokozatos fejlődés ugyanazon föltételei és lehetőségei itt is, mint másutt, ami buzdítani fogja, hogy a tanuló minden erejével arra törekedjék, hogy mindezeket itthon megteremtse. A haza, a rög szeretével együtt jár annak fejlesztésére való törekvés is.

Ezekben rejlik a földrajz haszna és fontossága. És ennek tudatában kellene lenni mindenkinek.

De ez a földrajz, melyet most akár természeti, akár történeti egyoldalúsággal tanítanak, ennek a feladatnak nem fog eleget tehetni. Ily egyoldalúságában holt tantárgy, mely nem érdekes, melyen nincs mit gondolkodni. Igaz, hogy sok tekintetben a tanárok képzése is hiányos és ezért nem tudnak lelket önteni beleje.

Pedig ha valamely tudomány kinyitja az ember szemét, megtanít látni és figyelni, okot és eredményt kutatni, mely élesíti és fejleszti a logikus gondolkodást, akkor elsősorban a geografia az. Ha kiáll a geografus a hegy ormára, vagy a síkság közepére, akkor azok a rovasok, melyeket a napsugár, szél és víz a föld képére írt, mind meg fognak elevenedni előtte és látó szemének gyönyörű dolgokat fognak mesélni. Ami előtt máskor közönbösen elhaladt volna, az most mind érdekli, így életet és szépet lát lépten-nyomon. Meglátja a szántóföldjén dolgozó gazdát, a nyáját őrző juhászt és birodalmukat, meg tudja érteni, hogy mennyi tényező játszik szerepet az emberi élet kialakulásában, mennyi természeti körülménnyel számol és mily nagy a kölcsönhatás ember és föld között. Szívesen fogja felkeresni a természetet, mert meg fogja szeretni. Látni fogja ezer báját és végtelen fönségét, melyet lassan megtanul tisztelni, miáltal a természet szépsége be fogja ragyogni és meg fogja nemesíteni lelkét. És mert a középiskolában nemesak a műveltség terjesztésének, hanem a léleknevelésnek is fontos szerepe kell, hogy jusson — ebbeli célunkat leginkább a szép iránti érzés felébresztésével érjük el. És van a világon szebb a természetnél? Van-e mélyrehatóbb az okulásnál megértésnél?

A „Heimatskunde“ (honismeret) Németországban már régóta a földrajzi tanítás kezdete ama vidék megismertetésével, melyen az ifjú él. Erről magyarázzák meg a földrajz alapjait s ha ezt alaposan ismeri, akkor a kört mindaddig tágítják, míg az a hazát, majd az egész világot magában foglalja. Ez a honismeretetés a földrajznak egyik legszebb ága. Minden középiskolának külön könyvvel és térképpel kellene birnia, melyek a földrajzi alapfogalmakat a környékkel való kapcsolatában feltűntetik. Mert ha az első elemiben az olvasással kezdik, akkor az első földrajzórában szintén először a geográfiai olvasás módját, a betűket kell megismertetni. Ha pedig már ismeri a jeleket, ki kell vinni a természetbe és ott megmutatni a tárgyakat, melyeket jelentenek. Rá lehet azután térni a formákra, hegyekre és völgyekre és az ezeket kialakító tüneményekre. És ha a növendék így a földrajzi alapfogalmakat kirándulásokkal egybekötve elsajátította, egészen másképp fog tanulni és a földrajz megszűnik előtte unalmas tárgy lenni, mely eddig volt, mely csak nevekkel, egyébbel nem törődött. Csak ezek után fogja a tanuló helyesen megismerni az ember szerepét a földön, hogy mily óriási harcot viv

megélhetésért a természettel. Mily nagy mértékben tudja azokat legyőzni, vagy ha kell, hozzájuk alkalmazkodni, mert nemcsak fizikai állat, hanem eszes lény is egy személyben.

A földrajztanítás eme kiindulópontja a természet és az ember értékének felismerése. Megszeretteti a tanulóval azt a röögöt, az édes anyaföldet, melyen született, megtanítja, hogy hozzá ragaszkodjék és megnehezíti a kivándorlásra csábítóknak dolgát azzal, ha megtanítja őket, mikép kell és lehet idehaza boldogulni a természet előnyeinek és saját tehetségének felhasználásával.

Hogy azonban a földrajz mind eme szép feladatát be tudja tölteni, erre elsősorban szükséges a régi tanterv és tanárvizsgálati szabályzat módosítása, az órák szaporítása és oly tanárok képzése, kik tárgyukat minden ízében ismerik és szeretik, mert eredményt csak az ilyenek fognak elérni. Mostani tanárképzésünk, sajnos, ezt a célt nem szolgálja.

A környezettanulmány jelentősége.

Irta : *Markovits Lajos.*

I. A modern büntetőjog tudománya három gondolatot állít fel : 1. A büntetés csak végső eszköz legyen. 2. Nevelő eszközök és biztonsági rendszabályok is alkalmaztassanak. 3. A büntetéseket osztályozni és az osztályokon belől egyéniesíteni (individualizáció) kell.

Ezek az elvek a régi büntetőjogban ismeretlenek voltak.

A modern büntetőjog sem mond le a büntetésről, de nem tekinti *egyetlen* hatásos és célravezető fegyvernek a bűncselekmények elleni küzdelemben.

Az új irány eme vezérelvei ma már nemcsak elméleti könyvekben, iratokban található fel. A jelen század elején a magyar törvényhozás is felismerte eme alapgondolatoknak helyességét és ezek már tételes jogunkban is helyet foglalnak.

E törvények — mint ismeretes — az 1908 : XXXVI. t.-c.-be iktatott Bn. (büntető novella), amely az alkalmi büntettek büntetésének feltételes felfüggesztését illeszti be jogrendszerünkbe és a fiatalok és gyermekek erkölcsi megmentésére alkalmas intézkedéseket tartalmazza ; továbbá az 1913 : VII. t.-c., mely egyes kérdésekben kiegészíti és tovább fejleszti a Bn.-t ; végül az 1913 : XXI. t.-c. (közveszélyes munkakerülőkről), mely a dologház intézményét valósítja meg.

II. Különösen az 1913 : VII. t.-c. a Fb. (a fiatalok bíróságáról szóló törvény) az, amely az új vezérelvek keresztülvitelére módot nyújt, amidőn a fiatalok érdekében teendő intézkedés megválasztását az egyéniséghez mérten, a bíró böles belátására bízta.

A fiatalok elleni eljárásban nem a terhelő és súlyosító, mentő és enyhítő körülmények felderítésére kell a súlyt helyezni, hanem a fiatalok egyéniségének és életviszonyainak oly kiismerésére, amely módot ad megfelelő intézkedés kiválasztására. Az intézkedést ugyanis a bíró nem a cselekmény súlya, elkövetésének foka (kísérlet, bevégzett cselekmény), vagy a cselekményben való részesség (tettes, felbújtó, segéd)* szerint választja ki, hanem hogy a fiatalok *jövöbeli* erkölcsi és értelmi fejlődése tekintetében mit (dorgálás, próbárabocsátás, javítónevelés stb.) tart kívánatosnak.

A fiatalok életviszonyainak és egyéniségének megvilágítására szolgál a környezettanulmány, A környezettanulmány ezek szerint a büntetőeljárásunkban eddig nem alkalmazott új bizonyító eszköz,

* Ezek megállapítása után a bíróság a cselekménnyel *arányos büntetés*^t szabott ki. Ezek a classikus büntetőjog vezérelvei, melyek alapján büntetőtörvény-könyvünk is felépül.

mely a tanúvallomás és a szakértői vélemény között áll. A fiatal-korú és környezetének közvetlen vizsgálatából megszerzett bizonyító anyagot tárja a bíróság elé; a vádlott személyében rejlő közvetlen bizonyítékot tartalmazza, s ekként a fentiek alapján az ügy elintézésénél döntő fontosságú lesz.

Ezekből is látható már a környezettanulmány jelentősége, de még élesebben kitűnik ez az alábbiakból.

III. A környezettanulmányt a cselekmény elkövetése és az eljárás megindítása után készíti a fiatalok bírója által felkért egyén. A tanulmány készítőjének fel kell keresnie a fiatalok otthonát, vizsgálnia egyéniségét, környezetét és kutatnia, hogy mily intézkedéssel lehetne őt a becsületes élet számára megmenteni. Lelkiismeretesen és attól a nagy gondolattól áthatva kell anyagát gyűjtenie, hogy nyilatkozata az ítélkezés alapjául fog szolgálni.

Rendkívül jelentősnek tartottam magam részéről a fiatalok otthonában miként való megjelenést, fellépést.

A bíróság becses megbízását véve, a cselekmény felől sohasem érdeklődtem, hogy teljesen elfogulatlanul érezhessem át az első benyomásokat, amelyeket a fiatalok és környezete rám gyakorolhatott. A következőképen jártam el:

A bíróság által megadott címet felkeresve, szeretettel köszöntem. Első sorban az édes szülőt kerestem; kedves néném vagy bátyám volt a megszólítás. Rideg, hivatalos hangtól tartózkodtam. Az útam ugyanis rendszerint a város szélsőségein, kerteségekben fekvő szegényes házaikhoz vezetett. Ily helyeken pedig csak a bizalom, a szeretet hangolja őszinte szóra a lakókat. Sohasem mondtam először küldetésemet, mert bizonyosnak véltem, hogy erre zárkózottabbá, bizalmatlanabbá válnak. Az egyszerű ember ha „detektív“-nek gondol valakit, gyanakvóan, óvatosan beszél. Először a család sorsa iránt érdeklődtem. Nem kívánnak-e valami támogatást? „Bizony szomorú a sorsunk“, volt a rendes válasz és már ekkor folyt a szó. Néhány szó után a gyermekekre tereltem a beszédet. Hányan vannak? Milyen idősök? Járnak-e iskolába? Hogy tanulnak? Mi a foglalkozásuk? A keresményüket oda adják-e? Megváltoztak-e amióta keresnek? Milyen a családi élet? Ki szeret a házban inni? Mozizni? Ki a legjobb? Legrosszabb?¹ Ily egyszerű, közvetlen beszélgetés folyamán siklottam át a gyanúsítottokra. Amikor a szülők, vagy más hozzátartozó erre panaszkodott, vagy védeni kezdte, felvilágosítottam, hogy nem lesz a fiatalok számára semmi baja, a gyermeknek csak javát akarjuk. Ma már a bíróság nem úgy bünteti a gyermeket, mint régen, hanem dolgoz, munkás, pénzkereső emberré igyekszik nevelni. Ez igen nagy megnyugtató szolgálat és csökkenti azt a nagy izgalmat, amelyet egyszerű családban a büntető idézés kelt. A bíróság hivatásáról egy kis népszerű magyarázatot tartva, nagyban megkönnyíteni véltem a bíróság helyzetét. Ebben nem is csalódtam. Egészen más hangulatban álltak

¹ Ami a kérdéseket illeti, természetesen a ház népe szerint változnak, de ezek rendszerint feltehetőek. (L. bírósági blanquettát.)

az én „bácsijaim és nénéjeim“ a fiatalkorúval a bíróság elé, mint ahol detektív vagy rendőr készítette a „tanulmányt“. Ezek az apák vagy anyák, vagy más hozzátartozók nem védtek úgy a vádlottat, mint amazok. Nyiltabban, őszintébben, nagyobb bizalommal nyilatkoztak gyermekeikről. Elmondták a fiatalkorú jó és rossz oldalait, mert már tudták, hogy nem „megbüntetésről“, hanem *megmentésről* lehet csak szó.

Ezt a hatást csakis a környezettanulmány készítője érheti el. Én sokkal fesztelenebbül, közvetlenebbül beszélgettem el a fiatalkorúval, a hozzátartozókkal, a szomszédokkal, mint a bíró. A bírói szék magassága mély tisztelettel és bizonyos fokú félelemmel tölti el az egyszerű embert és így elfogulttá teszi. Az egyszerre belátható, hogy az őket lakásukon fölkereső, szeretettel beszélő, *hivatalos tekintélytől ment* személlyel szemben hamarabb ébrednek bizalomra, lesznek őszinték. Jóleső érzéssel mondhatom, hogy alig egyszer-kétszer fogadtak kétkedéssel, bizalmatlanul, de ez is egy pár szó után szertefoszlott.

Rendkívül óvatosan jártam aztán el a szomszédoknál, de különösen a terhelt munkaadójánál.¹ Érdeklődésem okául legnagyobbreszt pártfogásbavételt, segítséget adtam elő. Azt hiszem, felesleges elmondanom, hogy ezen körütekintésre, úgyszólván figyelmességre azért gondoltam, mert az köztudomású, hogy a nép gyermeke, de még iparos osztálybeliek is „más szemmel“ néznek arra a valakire, az egész családra is, akinél és ahol detektív vagy ehhez hasonló célt szolgáló személy járt „hivatalos ügyben“. Mindjárt rebesgetnek, suttognak, újjal mutatnak rájuk. Ez pedig jobban elkeseríti a fiatalkorút és a szülőket is, mint bármily büntetés. Ha a környezettanulmány készítője nem gondol és vigyáz „a jó hír“ megóvására, akkor hiábavaló — szerény nézetem szerint — a Fb. törvény értelmében a nyilvánosság korlátozása. A közvetlen környezetben, ahol a fiatalkorú él és a munkaadónál, hol jövőjéről lehet szó, a fiatalkorú beállítása nagyobb jelentőségű, mint a tárgyaláson. Csak ha rendkívül lesújtó véleményt nyertem s ilyen alakult ki bennem is, említettem eljárásom okát és célját, mert ily esetben rendszerint a szomszédok, illetve a munkaadók úgylis tudták.

IV. A környezettanulmányt az ekkép összegyűjtött adatok és a rám gyakorolt, bennem keltett hatás alapján otthon készítettem el. Igyekeztem melőbb benyújtani a bírósághoz; a bíróság előtt azonban *szóval* nem egyszer megtettem észrevételeimet.

A közlendő tanulmányok igazolják majd, hogy a bíróság, csaknem kivétel nélkül, azok *alapján* választotta ki a fiatalkorú *érdekében* alkalmazandó intézkedést. Ez a legnagyobb, legfontosabb és legmélyrehatóbb jelentősége a környezettanulmánynak.

A környezettanulmány készítésével az a nemes, üdvös eredmény is jár, hogy *a népet szeretetre hangolja*, hangolhatja a megfelelő egyén, a bíró, a bíróság, az állam iránt. Én tapasztaltam gyökeres változást paraszti, sőt iparos lélekben is egy pár vigasz-

¹ Majd I. a közlendő tanulmányokat.

taló jó indulatú, megnyugtató szó, de különösen a tárgyalás után. Ösztönszerűleg átérzik ezek az emberek, hogy a törvény, az állam segíteni akar rajtuk, gondoskodni róluk.¹

Az intézmény alaposabb megszervezése a környezettanulmány készítésére alkalmas egyének feltalálása után ebben az irányban is mély hatást fog gyakorolni e tevékenység bizonyos társadalmi rétegekre. A társadalom széles rétegeinek módot és alkalmat ad az *eszmék megértésére*, az előítéletek leküzdésére. Így mennek át a köztudatba az új gondolatok.

Arra is igen alkalmasnak vélem a környezettanulmány készítését. hogy bűncselekményeket *elsősegítő tényezőket* (motívumokat) egyes konkrét esetekből ismerjük meg és vezessük le.

A különböző vidékeken és vidékenként a kriminalitásnak más-más okai ismerhetők fel. Az *egyéni tényezők* (testi, szellemi, erkölcsi, nem, kor, faj, ösztönök, szenvedélyek) is sajátosságok lehetnek egyes vidékeken; s különösen azoknak tapasztalhatjuk a *természeti* (égövi, földrajzi, légköri) és a *társadalmi* (gazdasági, város, falu, telep, nevelési, családi stb.) tényezőket. De legjellegzetesebbek talán. amelyeket Bernolák dr. professor *alkalmi tényező*nek nevez. A kriminalitásnak más és más jelenségeit, okait tüntetik fel a helyi viszonyok². Így fordulhatunk aztán közvetlenül és nagyobb sikerrel egyes helyeken a bűncselekményeket elősegítő tényezők ellen.

A konkrét esetek egyszersmind rákényszerítik a gondolkozó főt a törvény és az élet okozati kapcsolatának a keresésére és meg-látására. Így láttam én meg, hogy a tudomány az életet kíséri nyomon és a tudósok kutatásai nem hiábavalók. Így nem törvényt tanulunk, hanem ítélkezni.

A megfelelő személyek által készített tanulmányok összegyűjtése, illetve a jellegzetesebb eseteket tartalmazók kiválogatása a *tudománynak* is szolgálatára lehet. Egy-egy jellemző eset, sajátosságos egyéniségnek megvilágítása tanulságot rejt magában.

VI. Legyen szabad egy pár édekes, egymástól elváló környezetről, helyesebben egyéniségről készített szerény, kezdetleges környezettanulmányt közölnöm.

(Folyt. köv.)

¹ Nem céлом kitérni a Btk. elveitől áthatott és az új eszmék iránt szkeptikus szakférfiak, különösen gyakorlati emberek itt, erre adandó válaszára. (A próbárabocsátottak, a megdorgáltak stb nem mosolyogják meg szabadulásukkor a bíróságot és nem gondolják azt, hogy „egyszer, először szabad lopni“, vagy más büntetendő cselekményt elkövetni stb. A visszaesés következményeire figyelmeztetnek stb.)

² Nagyon sokszor, mint döntő tényezőre, a nyomorra gondolnánk, holott nem az, hanem az elégedetlenség az oka a bűncselekménynek. (L. pld.-ákat.)

TÁRCA

Béni.

Irta : FÓRIS LÁSZLÓ.

Béni apja a városnál volt. Ott is valami írnokféle csak, mert Béni nagyapja fiainak az aszott és csenevész életükön kívül nem igen adott semmit.

Anyját nem ismerte. Volt ugyan ágya felett egy régi kép, amiről azt mondták, hogy az anyja, de az olyan fiatalos és szép volt, hogy nem tudta elhinni és mikor az esti imáknál Máriára meg az angyalokra gondolt, mindig a régi kép sziluetjéből bontakoztak azok elő . . .

Apja nem szerelte valami nagyon. Legalább nem mutatta. Irodában ült egész nap meg a kávéházban, ahol gyűrött arcú iktatókkal meg vigécekkel kártyáztatott. Haza csak aludni járt és így Béni darva, esetlen, de jószívű oláh cselédek nevelték, akikkel naphosszat elüldögélt a konyhán, hallgatva együgyű hívő meséiket: rablókról, szellemekről meg szentekről, akik a búcsúkon pénzért még sírni is tudnak.

Ez a sok mese nagyon megzavarta csodálkozó, mohó kis fejét; mindenben valami láthatatlan erőt, valami ijesztően csodást keresett és esténként fogvacogva aludt el.

Ügyetlen, gyámoltalan kis állat volt. Határozatlan, mindenért csüggedő — mert ráfogta valaki, hogy köhögős és azóta minden játékból kirekesztették, kinevették.

— Te is Béni? . . . Mit akarsz? . . . Hogyne . . . Eridj innen . . . köhögős . . . az vagy, az vagy, igen, az anyád is abba halt meg . . .

És úgy tudtak Béninek ezek a szavak fájni. Otthon sokszor órákhosszat elsírdogált miattok és nem tudta sehogysem megérteni, hogy mi azon szégyelni való, ha valakinek lázas éjszakákon elfullad a melle.

Mikor a gimnáziumba került, egy csunya őszi éjjel meghalt az apja. Hetek óta feküdt már és egyedül Nucu, a cseléd ápolta csak. Nem engedett orvost hivatni magához.

— Minek a? nem beteg ő. Holnap már fel is kel . . .

Egy reggel aztán nem akart ébredni és másnap már sok feketeruhás úr volt náluk. Ezek megsimogatták az arcát, hatot nyomtak a markába, szomorúan bölíntgattak is hozzá és megke-resték az apja konyhakos üvegét.

Béni még nem tudta átérezni a halált. Tetszett neki az éneklés, a koszorú, a sírnál ácsorgó társainak a bámészkodása . . . de mikor dübörögni kezdtek a göröngyök a koporsón és eszébe jutott, hogy alattuk az apja fekszik: sápadtan, meredten . . . az apja, aki nem fog onnan sohasem feljönni, aki nem fogja őt többet estétkint a konyhából behívni — és előntötte az arcát a köny . . .

Az ismerősök bejuttatták a konviktusba. Itt érték a hosszú tavaszok és nyarak, ebben az otromba sárga házban és itt értette meg az árvaságát. Barátai itt sem voltak. Remegő gyermeki szíve pedig úgy éhezte a szeretetet . . .

Félénk, mogorva, huzódozó lett és emiatt a tanárai sem törődtek vele és bár nem sok okuk volt rá, sokszor szemére hányták könyörületüket. Különösen egy félszeg, részeges tanárjelölt éreztette ezt vele legtöbbször. Ennek a gúnyolódására — pedig még csak január volt talán — világgá is indult egyszer . . . De vézna teste nem bírta a telet. Valami jószívű fuvarosok hozták vissza összefagyva.

Ettől kezdve bolondnak tartották és bár félt a szótól, maga is elhitte és különbnek érezte magát másoknál. — Az évek pedig multak, halk, egymásbafolyó békés egyhangúsággal . . . Jött velök egy-két tanítvány, nehézfejű, makogó úrigyerek, egy pár forint és sok, sok meg nem értett keserű sóhajtás, mert Béni nem tudott panaszkodni.

*

Egy nyári délután, (ilyenkor magára maradt az egész épületben) a fáradt templomi akkordokba tompult kis poros intézeti zongora különös hangokra ébredt:

Te pedig maradsz: örök nem,
távol, titok a semmiben,
tavasz üzente bús jaj . . .

Béni énekelte és szerelmes volt. Egy szőke, fehérruhás lányba, aki a konviktusi pályára járt tenniszezni.

Béni még sohasem beszélt úrilányokkal és nagyon vágyott volna velök lenni. Csak egy percig, nem tovább. Nem. És mondani nekik régen őrzött selymes szavakat, amilyenek síró erdei úton kerülgetnek ősszel, szüret után, betegen, sápadtan, hangos majálisok emlékezéseiben. Úgy készült erre a találkozásra . . . ! Estétkint kopott, piroskötésű francia regények festett vállú asszonyainak bókjait ismételtette és a mosdószoba tükrebe kacagott hangosakat; vagy komolykodott, erős ráncokba szedve homlokát. Éjente pedig furesá álmái voltak . . . Hatalmas diadalokkal tért meg a fojtó levegőjű kisváros össze-vissza verő tornyai alá, hol meg óbor mellett, nehéz bőrszékekben hallgatta füstös korezmák zsvivájában nagyanyáink nótáit ezüst golyóval töltött pisztollyal kezében, amelyet szívébe bocsát majd egy szőke, menyasszonnyá lett leány zöldzsalus ablaka alatt . . . És éjjeli zenét hordott; együtt énekelte a sánta brácsással, buta, értelmetlen, de szívbe

markoló melódiákat. És sirt, meg azt mondta, hogy szeretem, szeretem, szeretem . . . százszor, ezerszer egymásután, míg felébredt

*

Egy délután labda esett a szobájába. A nyitott ablakon tévedt be és Béni úgy érezte, hogy mindjárt meghal az örömtől. A szívverése is elállott . . . Nem dobta vissza. Megigazította a nyakkendőjét és lerohant vele.

Bemutatkozott, azok megköszönték és megkérdezték tőle, hogy:

— Nem unatkozik egyedül?

Ő meg virágot szedett nekik. Rózsát, violát, sok, sok fehér violát.

A legszebb csokrot Klárikáák adta — mert annak hívták. Aztán hazakisérte a lányokat. Egymás mellett mentek, szorosán, beszélgetve, nevetgélve . . . De megzavarta a békés nyári este. Valami határtalan buta őszinteség fogta el a szívét, múltjáról beszélt, céltalan tétova szándékokról, vágyódásokról és versekről, amit mind, mind hozzá irt . . . Összefüggéstelenül, lázasan hadarva beszélt. Úgy érezte, hogy megfullad, ha nem szól.

A lány pedig kényelmetlenül, megriadva ment mellette és alig mert kezét nyújtani a búcsúzásnál.

Másnap kedvetlenül gondolt vissza erre a gyerekes kirohására és érthetetlen gyáva zsidbadtság fogta el, amikor a lányok elé sietett. Mosolyogni próbált, de azok furcsa, komolykodó, csiklandós kuncogással néztek el mellette és nem fogadták a köszöntését.

Nem értette, hogy mi történt . . . Sírní szeretett volna és fölment a szobájába. A lányok pedig összebújva sugdolóztak. Hogy milyen nevetlen és szemtelen és hogy milyen kopott a ruhája.

Béni este nem ment vacsorázni. A szolgának azt mondta, hogy beteg, de ne küldjenek orvosért, mert magától is jobban lesz.

Reggelre a közös hálóterem alatt összetörve, holtan talált rá a kertész. Kuszált barna haja csupa vér volt és mosolygott . . .

Alig tudtak harminc fiút összeszedni a temetésére. Ezek mentek csak a koporsója után, mert a régi városi hivatalnokok, akik még néha-néha elbeszélgettek vele az utcán, az öreg Kupacsek alpolgármester és tűzoltóparancsnok aranylakodalmát ünnepezték.

A kék-tanya.

(Oscar Wilde.)

Vad tánc robajlott el felettünk,
Amint az éjben ögyelegtünk,
S élénk meredt a kék-tanya.

Bentről sikolyt és durva hangot
Túlharsogón, az útra hangzott
Egy Strausz-keringő dallama.

Mint összetákolt, torz groteszkek
Mesébe illő arabeszkek
Vibráltak át az ablakon.

S láttuk a szellem-regimentet,
Mely zeneszóra tovalengett,
Mint rőt avar, ha szél vagyon.

Mint drótrugójú gép pereg le,
Nyütt csontú vázak silhuettje
Lejté a négyes ütemét.

Karjukat egymásba akasztván
Vad sarabandot jártak aztán,
Kacajuk röppent szerteszét.

Itt-ott az egyik babajelmez
Keblére hullt egy árnyyszerelmes,
Ajkkuk vidám dalt tettetett.

Odébb egy bábu libegett át,
Elszíni künn egy cigarettát
S utánozó az életet.

S én kedvesemhez lépve, kezdtem:
„A holtak éji tánca ez benn,
Árnyékhadat rejt a terem!”

De ő, fülelve a zenére,
Cserbenhagyott s a házba tére,
Hol kék tanyáz s nem szerelem.

*Legott zörejbe fült az ének,
Elfáradtak a furcsa lények,
Inukba nem volt több erő.*

*S a regg, az utcák bús során át
Ezüst-szandálba rejtve lábát
Félénk leányként bújt elő.*

Gáspár Endre.

Egy régi képemre.

*Édes kis kölyök, pufók, jókedvű,
Két mély nagy szeme úgy csillog reám . . .
Nem is volt enyém sohasem talán.*

*Keze, két boland tékozló kezem
Gödrös és bátran ökölbe szorult.
Hej, a bátorság, de nagyon elmúlt . . .*

*Ajkam tejmeleg vidám vonalát
Mért is csókolták annyian, Uram? . . .
És sohasem azok, akikért sírtam.*

*Csunya, pózoló lármás emberek,
Kiktől valaha titkokat vártam,
Kiket valaha mind szépnek láttam !*

*Óh, mennyi hazug álmot ígérték !
Lányt, csókot, sok pénzt, sok, sok szerelmet,
— És összetörték pici szívemet.*

Fóris László.

Egy görög szoborhoz.

*Boldog fiú, téged Attika földje szült
S Graecia vizén voltál egykor hajós,
S vitorlád, ha lanyha zefirusznak feszült,
Mentél talán Cyprusba : óh, mondta-e jós.*

*S tudod-e, hogy számodra mit szönek a párkák,
Hogy végzeted késő koroknak tartogat?
Ki révedezve néztél s bölcsen hajtád bárkád
A vizen, mely mossa a hellén partokat.*

*Bátor görög voltál, ki barbártól se retten.
Dór templom volt lelked ; aeol hárfa neved.
S bár némán állsz itt s e köbe meredetten,
Ókor szimboluma, a versem ime vedd.*

*A homlokodon húzódo csüggedt ráncot
Szavam legyen békélt derűbe békítő :
Maradandó vagy! és rád drága zománcot
Az évek bölcs ötvöse vert, a vén idő.*

Páthi Ferenc.

KÜLÖNFÉLÉK

Híreink.

Az első hősök.

A mostani világháború eddig elrejtetten alvó erkölcsi értéket hozott felszínre. Mindazok a mélyenfekvő gondolatok, ideális eszmék, melyek a divatozó és ellentétes világfelfogás miatt nem mertek kijönni a fényre, most önkéntelenül törtek- és törnek elő belőlünk, hogy győzelmükkel új világ alapítói legyenek. Az ősi tradíciók kristályai kicsiszolódtak és új színben pompáznak most már . . .

Ifjú egyetemünk is sokat, nagyon sokat juttatott felszínre ezekből az értékekből. Első történeti okmányánál is maradandóbb betűkkel lesz kivésve az első hősök, a theologus-honvédek neve, akikben először dobbant meg a szív tiszta és önzetlen lelkesedése. Körülbelül 40-en indultak el a harcok véráztatta földjére . . . lemondtak a törvény-biztosította jogról, le a csöndes jövőről, le mindenről — a hazáért. Nem szóval — hanem tettel akartak küzdeni. Elmentek, mint a többiek virággal koszorúzottan, dallal az ajkukon, karddal a kezükben. És most már közülök sokan vissza is tértek. Vissza bénán, vagy betegen! Az első hősök azonban ott maradtak, vagy északon, vagy délen! Öt halott! . . . Az első közülük *Imre János*, a debreceni kollégium megválasztott széniora, első diákja. Mintha most is látnám a pályatársat, akivel együtt indultam el az életpálya útjain. Sok volt a reménye, sok volt a vágya, szerető volt a szíve, láng volt a lelke . . . A másik *Leel-Össy István*, végzett theologus, becsületes, karakteres ifjú, kinek hangja ha megzendült, a szívek hidege is olvadni kezdett . . . és most már ő is halott . . . A harmadik *Kolumbán Kálmán*, 1-ső éves theologus, szelíd, hallgatólag fiú, aki elégette szintén életét a hazáért . . . A negyedik *Jakab Sándor*, 1-ső éves theologus az arany vitézségi érem bátor harcosa is elesett . . . *Fehér Imre*, III-ad éves theologus is a harctéren lelte halálát . . .

Sápadt halottak, kik az Úr szolgálói kívántok lenni, a harcok hőseként hullattátok el véreteket . . . Mintha megelevenednétek előttem! Szívetek vére mintha ismét lüktetni készülne, mintha új fényben ragyogna ismét homályba hullott szemetek . . . Aludjatok, álmodjatok! Osztályrészetek örökélet, el nem múló dicsőség lesz majd! Első hősök aludjatok, álmodjatok talán rólunk is, kiknek szívében fellobog a tűz, a kegyelet és lelkünk mélyén ott ég — a szeretet! (N. J.)

Az „Egyetemi Kör.“

Az a nagyjelentőségű intézmény, melynek organuma a jelen soraimnak helyet adó folyóirat fogja néhány szavamnak tárgyát képezni.

Hosszas tapasztalatokból leszűrt tény az, hogy az egyetemek ifjúságát, a különböző facultások hallgatóit az Alma Mater közönsége nem képes intensív kapcsolatban tartani. Pedig az egyetemi ifjúság szoros cohaerentiajának tudata és annak kifejezésére juttatása elementáris feltétele annak, hogy az egyetemi ifjúság társadalmi érdekei megvonassanak egyrészt és az ifjúság az őt megillető positiót elfoglalhassa másrészt. A különböző facultások tagjai ritkán, vagy talán sohasem találkoznak egymással és az egymás előtt ismeretlen emberek ezen facultásokra oszlott complexumának mégis számtalan oly közös, minden hallgatót érdeklő ügye van, hogy feltétlenül szükségessé vált egy szoros organicus kapocs létrehozása, szükségessé vált egy oly organum teremtése, amely ezeket az érdekeket képviselhette. Ezt a célt szolgálja az „Egyetemi Kör“, mely a maga nemében országsszerte páratlan és amely helyét rövid pár heti fennállása alatt is fényesen megállotta.

Már is látjuk, tapasztaljuk azt a sok előnyt, amelyben ez egyesület léte folytán részesülünk.

Megbecsülhetetlenül előnyös az egyesület szervezetének azon alapelve, hogy az egyes facultások ifjúságának saját körében való működését absolute nem érinti. Az egyetemi facultásoknak megfelelő szakosztályok szervezésével lehetővé tétetett az, hogy az egyes facultások ifjúsága különösen az önképzés terén egymástól eltérő feladatait teljesíthesse és teljes autonómiával és energiák ditterencialodása mellett teljes erővel dolgozhasson.

Remélem, hogy „Az Egyetemnek“ a közel jövőben alkalma lesz az „Egyetemi Kör“ alapszabályait egész terjedelmében leközzölni. Még néhány szóval az „Egyetemi Kör“ eddigi szerepléséről akarok beszámolni.

Első tevékenységünk szomorú köteleességteljesítés volt. Október 10-én jelentünk Kiss Ferenc e. i. prorektor úr önegységánál, hogy az őt, István fia elvesztése által ért, gyászban az egyetemi ifjúság részvétét kifejezzük. A nagy fájdalom dacára is jól eső érzés volt nekünk, hogy a fájdalomtól megtört szülőnek, a nagyon szeretett tanárnak nemcsak a magunk, nem is egy egyetemi facultás, hanem az egész egyetemi ifjúság mélyen érzett részvétét tolmácsolhattuk. Néhai Kiss István temetésén, október 11-én az egyetemi ifjúság impozáns számban jelent meg.

Az „Egyetemi Kör“ szakosztályai közül a joghallgatók szakosztálya alakult meg először, melynek alapszabályait szintén a min. jóváhagyás után fogja „Az Egyetem“ közzé tenni. A jogász szakosztály szép sikerű szórakoztató délutánjáról szóló beszámoló tudtommal „Az Egyetem“ jelen számának más helyén nyert helyet, ezért azzal bővebben foglalkozni feleslegesnek tartom. (N. E.)

Büntetőjogi szemináriumunk,

melynek megnyitására a kultuszminiszter is hozzájárult, dr. Bernolák Nándor vezetése mellett már megkezdte működését. Helyisége egyelőre a református gimnázium épületében van. A szeminárium eddigi munkás tagjai: Pető Pál rendőrfogalmazó, Nizsalovszky Endre, Markovics Lajos és Hauptmann Béla joghallgatók.

Bírói Internátus.

Az Országos Bírói és Ügyészi Egyesület az igazságügyi miniszter támogatásával főisk. internátust létesített Debrecenben. Az internátus Piac-utca 24. alatti ház harmadik emeletén van és egyelőre tizenegy fiú nyer benne mérsékelt áron teljes ellátást. Az internátus igazgatását Milleker Rezső egyetemi tanár vállalta el.

Egyetemi menza.

Hogy az ifjúság a mai nehéz megélhetési viszonyok között is önmagához méltó módon élhessen, az egyetem vezetősége a Gárdos János-alap segítségével mellett még szeptember hó folyamán megteremtette az Egyetemi Menzát. Itt havi hatvan koronáért ebédet és vacsorát kaphatnak a hallgatók. A menzát igénybevevők száma jelenleg 22, akik közül többen árkedvezményben részesülnek.

Az a hallgató, vagy szigorló, aki egy hétre jegyet váltani az étkezéshez nem akar, a menzán kaphat egy-egy napra is ebéd-vacsorát 250 fillér napiár mellett.

Könyvtár.

A kollégiumi könyvtár ünnep és vasárnapok kivételével d. e 9—12, d. u. 3—6-ig a tanuló ifjúság rendelkezésére van bocsátva

Német egyetemek védekezése az idegen hallgatók ellen

Amióta a háború megindult — és annyi német egyetemen, német levegőben kiművelt orosz és japán fordult ellenünk, — a német főiskolák vezetői mind élesebben nyilatkoznak a szabadelvűség ellen, mellyel eddig minden idegen tárt kapukra talált a német egyetemeken. Ez nem mehet így tovább, mondják a német profeszszorok, mert a háború igazolta, hogy mindazt a jót és hasznosat, amivel mi hallgatóinkat az élethez fölruháztuk, most éppen ellenünk használták. Egész sereg olyan orosz hadifogoly van a német fogolytáborokban, akik a berlini, lipcsei, heidelbergi egyetemeken tanultak. Már föllépésükben, a legénységgel szemben való helyes, fegyelmet tartó modorukban is kiválnak ezek a Németországot megjárt oroszok. Pedig mennyi még, aki ma is a fronton van és hány orosz vezérkari tiszt járhatta a német főiskolákat, anélkül, hogy németellenes kiművelésükben bárki is akadályozta volna őket. Angol, dán, japán, svéd, norvég, amerikai, balkáni, sőt francia egyetemi tanulók egész hada végzett állandóan német egyetemeken. A mi — értsük

meg végre, mondják a német professzorok — nemcsak szellemi, hanem ellenünk felhasznált karakternevelést is jelent.

Főleg ez a karakternevelés az, ami most a német professzorokat a jövőendő egyetemi statutumok kiépítésére ösztönzi. Tervükhöz persze parlamenti jóváhagyásra is szükség lesz, de az áramlat oly erős, hogy még a szociálista képviselők türelmesebb fölfogása sem igen fogja útját állhatni ezeknek a reformoknak. Minket a sajtóban újabban állandóan tárgyalt kérdés csak fővonalaiban érdekel, így a részletekre nem térünk ki. Ezek a fővonalak elsősorban az orosz és japán egyetemi invázió ellen irányulnak. Aki szövetséges államból való, megbízható reális elem, az elől a kitűnő német egyetemek ezentúl sem lesznek elzárva. Azonban vége a professor-cseréknek külföldi egyetemekkel és a lehetőségnek, hogy német professzorok külföldi érdemeit Németországban is méltányolják. Úgy látszik, szabályokba fogják iktatni, hogy idegen országok diplomái Németországban semmiesetre sem nosztrifikálhatók és német egyetemi tanárok idegen egyetem meghívásait csakis úgy fogadhatják el, ha mindennemű németországi érvényesüléstől elbúcsúznak.

Beiratkozott hallgatók száma.

Egyetemünkre eddig beiratkozott hallgatók száma összesen 289. Ebből ref. hittudományi hallgató 88, joghallgató 168, bölcsészettan-hallgató pedig 33.

A szórakoztató délutánokról.

A szórakoztató délutánok — mint az bizonyára mindenki előtt ismeretes — azt a célt szolgálják, hogy a nehéz, véres csatákból sebesülten, testileg-lelkileg összetörten, hetegen visszatért hőseinknek pár derült percet szerezzenek, hogy a kórházi élet lélekföldi unalmát kis időre feledtessék, hogy sajtó sebeiket — úgy a testieket, mint esetleg lelkieket — a zene, ének és nevetés balzsamával enyhítsék, hogy a fáradt, kimerült, agyonhajszolt idegek felfrissüljenek s visszanyerjék eredeti rugalmasságukat. Ének, zene, szívből jövő kacaj mind kiválóan alkalmas e célra s sokszor hasznosabb eredményt képes felmutatni minden orvosi mesterkedésnél. Áll ez különösen azon szerencsétlenekre, kik az ütközetek félelmesen szép hangversenyében, a pokolian disszonáns hangzavárban, az órákon át átélt s percenként feltámadó halálfélelemben túllépik idegeik maximális feszültségének végső határait s vagy rettenetes ideggörcsöl, vagy teljes lelki, szellemi kimerültséggel, bár testileg éppen térnek meg a véres harcok színteréről. Már pedig maga az orvostudomány is a legszebb sikereket érte el a különféle idegbetegségeknek zenével való gyógyításával. Természetesen túlzás lenne, ha ezt mint elsőrangú célt állítanánk előtérbe. A mi celunk első sorban is a szórakoztatás. Kellemes perceket, szellemi felüdülést, gondokat feledtető mulatságot akarunk szerezni a mi derék hőseinknek, kik a legférfiasabb küzdelemben, a legdrágábbat — vérüket áldozták mindnyájunkért. Kérjük őket, érez-

zék magukat e heti összejövetelek alkalmával jól s az ő nevetésük, tapsuk lesz a mi legszebb, legértékesebb jutalmunk.

Az első szórakoztató délutánról a következőkben számolunk be. Az úgy anyagilag, mint erkölcsileg fényesen sikerült délutánt Magyar közszeretletben álló zenekara vezette be. Az ő szerepléséhez nem kell bővebb kommentárt fűzni. Mint mindig, ez alkalommal is utólérhetetlen precizitással s átgondolt művészettel adott elő pár mű- és népdalt. Fogadja ez úton is hálás köszönetünket.

Dr. Bernolák Nándor egyetemi rektor úr szép szavakkal nyitotta meg a szórakoztató délutánsorozatot. Mélyen járó alapossággal fejtegette e délutánok rendezésének fontosságát, utalva a nyomán fakadó hasznos eredményekre. Szavait a szép számban megjelenő előkelő közönség élénk helyesléssel és tapssal honorálta.

Nemess István és Fábíán Antal frappánsul előadott dialogja a legviharosabb tetszést váltotta ki. Fábíán ismert rutinjával s kifogyhatatlanul sokoldalú, gazdag kómikus előadásával most is brilirozott. Élethű mását állította elének a nagyképüsködő, tudatlan Kávéházy Konrádnak. Nem csekély mértékben járult hozzá a sikerhez Nemess István ügyesen, eredeti felfogásban beállított figurájával. Sok, megérdemelt tapsot kaptak.

Bányay János két műdalt énekelt. Csengő baritonja különösen második száma előadása alkalmával érvényesült teljes mértékben. Hatalmas iskolázott hanganyaggal rendelkezik s énekelni is igen jól tud. Csuja Zoltán finoman nüánszirozott megértéssel, művészi készséggel kísérte zongorán.

Szélházy Balambér, alias Nizsalovszky Endre tudományos előadása sok finom, szellemes aktualitásával, pompás humorával, új beállítású földrajzi, történeti, csillagászati felfedezésével állandó, tartós tetszésnyilvánítások mellett folyt le.

De az est, illetve délután fénypontjának mégis Szarukán Zoltán, ez izig-vérig művészember tökéletes, fölényes művészettel előadott Popper-rapsódiáját kellett tartanunk. Nem tudtuk, vajjon szédületes technikáját, eredeti előadásmódját, a legapróbb részletekre is figyelmesen kiterjedő hangszínezését, vagy csodálatosan könnyű vonókezelését csodáljuk-e inkább?? Az az egy bizonyos, hogy méltó tanítványa halhatatlan mesterének s a művész ragyogó pályája, szédületes karriére nyitva áll előtte! Csuja kifogástalanul látta el ezúttal rendkívül nehéz szerepét.

Bájos, hangulatos kis verseit olvasta fel Fóris László. E röpke, pillanatnyi érzelmeket s érzéseket rögzítő s érzékeltető apróságok nagyon hamar közelférkőztek a közönség megértő szívéhez, mely sok tapssal adott kifejezési tetszésének.

Végre Fábíán viharos hatással, kacagtató komikummal frappáns hadikuplékat énekelt a hadikenyérről, a hatósági krumpliról, bebizonyítva, hogy énekelni is olyan jól tud, mint előadni. Csuja pompásan alkalmazkodó zongorakíséretével most is kített magáért.

Az igen szép számmal megjelent publikum közül a következők neveit sikerült feljegyeznünk: Márk Endre udvari tanácsos

polgármester, Okolicsányi Károly kir. kamarás, vezérőrnagy, Les-
tyán Adorján udvari tanácsos, közjegyző, Sass Béla és Lencz Géza
egyetemi tanárok, dr. Réczey és id. Szarukán Zoltán táblabírák,
dr. Szabó Emil polgármesteri titkár stb.

A délután egyébként igen szép anyagi sikerrel zárult le,
amennyiben a csekélyre szabott belépődíjakból kerek 50 koronát
fordíthattunk a hadiárvak javára.

Hauptmann Béla.

Egy joghallgató sikerei.

Pozsonyi lapok kommunikéi néhány hét óta egy készülő iro-
dalmi eseményről számolnak be. Az említett esemény bennünket
közelebről elsősorban azért érdekelhet, mert a hír, mely legutóbb
a helybeli sajtót is bejárta, egyetemünk egyik hallgatójának nevé-
vel kapcsolatos.

A pozsonyi színház ugyanis hetenként egyszer sorozatos
klasszikus előadásokat rendez, melyek közül a hetedik Grillparzer
Ferenc a nagy osztrák drámaköltő egy színpadainkon mindeddig
ismeretlen darabjának, A toledoi zsidónőnek premiérje lesz. A da-
rabot magyarra Gáspár (Gottlieb) Endre joghallgató fordította.

Hogy a fordító épen ezt a nehéz, és már verses külalakjánál
fogva is nagyobb fáradságot igénylő drámát választotta ki a német
irodalom tömkelegéből, mindennél világosabban igazolja, hogy Gás-
párt a lefordításra szánt mű kiválasztásánál magasabb művész,
szempontok is vezették. Emellett kétségtelen, hogy a Zsidónő for-
dítása nemcsak irodalmunknak, de színészetünknek is nyereségei
mert benne elsősorban a címszerep, de nem kis mértékben a többi
szerepek is kiváló alakításokat tesznek lehetővé.

A mű a közeljövőben remélhetőleg a debreceni színház mű-
sorában is szerepelni fog, amennyiben előrelátható, hogy a pozsonyi
premiér után minden vidéki direkciónak kész örömmel fogja a csekély
kiállítást igénylő drámát színháza számára megszerezni.

Ismételten örömlünk kell kifejeznünk afölött, hogy egyete-
münk egyik hallgatója, aki lapunknak is tevékeny munkatársa, vál-
lalkozott e nagy irodalmi feladat elvégzésére s ami mindennél lé-
nyegesebb, azt sikeresen meg is oldotta.

Az egyetemi kórház-egylet megalakulása.

A Tudomány Egyetemen szeptember 14-én értekezlet volt a
beteg egyetemi hallgatók gyógykezelése tárgyában. Az értekezleten
Bernolák Nándor dr., az egyetem rectorának elnökletével orvosi
karunk több kiválósága részt vett. Dr. Kenézy Gyula udv. tan.,
egyetemi tanár, a bábaképző intézet igazgatója, dr. Tüdös Kálmán
városi tisztifőorvos, dr. Balkányi Ede tb. főorvos, Hajnal Dezső
dr. és Szász Adolf dr. fogorvosok. Zempleni Vilmos dr. tanár
segéd. Elmaradását elfoglaltságával kimentette dr. Brunner Lajos.

Az egyetem rectora meleg szavakkal mondott köszönetet az orvosi kar e kiváló tagjainak megjelenésükért. Bár jól tudta, — úgymond, — hogy ma, mikor az emberiség legjobb energiái a kölcsönös rombolásra, milliónyi egészséges élet mesterséges kioltására törekednek, hogy most, az emberiség legnagyobb jóltevője, a szenvedéseket csillapító, a sebeket behegesztő, az életmentő orvosi kar szinte emberfölötti munkát végez: — az egyetem ifjúságával szemben mégis multhatatlan kötelességének tartotta, hogy új, ingyenes munkára: a beteg egyetemi hallgatók gyógykezelésére kérje fel a karnak az egyetemi ifjúság iránt érdeklődő tagjait.

A rector szavait gazdag eszmecsere követte, amelyben az értekezlet minden tagja és különösen értékes előterjesztésével dr. Kenézy Gyula és dr. Tüdös Kálmán vett részt.

Az összes megjelent tágok készséggel eleget tettek a felkérésnek. Dr. Kenézy Gyula bejelentette még, hogy az elvállalt munkában részt fog venni még dr. Gálbory Samu és dr. Balogh Arthur is.

A fekvő betegeket a bábaképző intézet e célból rendelkezésre bocsátott kórtermében az intézet orvosi kara fogja gyógykezelni. A hevenyfertőző betegségben szenvedőket a városi közkórházban helyezik el, mihez a rector úgy a kormány, mint a város segítségét ki fogja kérni. Dr. Szász Adolf bejelentette, hogy Simonffy-u. 7. sz. alatt levő vizgyógyintézetét egy hallgató állandóan ingyenesen, mások pedig kedvezményes áron használhatják.

Az orvos-gyógyszerészi egyesület elnöke útján felkéri a gyógyszerészeket, hogy a beteg egyetemi hallgatók részére szükséges gyógyszereket 20—25%-os kedvezményekkel állítsák ki.

A gyógykezelés azóta már kezdetét is vette, még pedig a következő megállapítás szerint. Dr. Tüdös Kálmán (Batthyány-u. 12.) és dr. Balkányi Ede (Piac-u. 16.) naponként, délután fél 3-tól 4 óráig, belgyógyászati; dr. Kenézy Gyula kedd és péntek kivételével d. u. 3—5-ig, dr. Balogh Arthur és dr. Zempléni Vilmos naponként d. u. 2—3-ig a bábaképzőben a sebészeti teendőket látja el és ideiglenesen gyógykezel a bőr-, vagy vérbajban szenvedőket. Az utóbbi munkát állandóan Gálbory Samu (Hatvan-u. 2.) fogja végezni egyelőre 6—7 óra között. Brunner Lajos (Piac-u. 34.) d. u. 3—5-ig, a szem-, gége-, orr- és fülbetegségeket, Róna Ignác a gyomorbajosokat, Szász Adolf dr. (Simonffy-u. 7.) d. e. 8—10-ig és d. u. 3—5-ig, dr. Hajnal Dezső (Hatvan-u. 13.) d. e. 9—12-ig és d. u. 3—5-ig a fogorvosi teendőket végzi, Geszti József a tüdőbajosokat kezeli.

A gyógykezelés állandóságának intézményszerű biztosítására egyetemi kórház egyesület alakítását határozzák el, amelynek alakuló ülését folyó évi szeptember 18-án tartották meg.

Ezen számos részletkérdés megvitatása után, a rector az egyetem nevében megismételte hálás köszönetét az orvosi kar tagjainak újabb áldozatkészségéért. Arról meg volt győződve, hogy e kiváló testület nem fogja magáról elhárítani az újabb munka terhet; de az meghaladta várakozását, hogy az intézményt ily rövid idő alatt tökéletesen megalkotni sikerült. Különösen tisztelet illeti meg dr.

Kenézy Gyulát, aki a megoldás előtt álló nehézségeket közismert és nagyrabecsült emberszeretetével elsőknek háritotta el és így elsőknek biztosította számos ifjú egészségének megóvását, a nemzet értékes erőinek a megmentését.

A népszerű főiskolai tanfolyam

háborús előadásainak sorrendje: 1915 november 10-én d. u. 6—7 óráig: Dr. Kenézy Gyula udvari tanácsos, egyetemi tanár: A háborús sérülésekről. (Vetített képekkel.) 1915 november 17-én d. u. 6—7 óráig: Dr. Pap Károly egyetemi tanár: A világháború költészetünkben. 1915 november 21-én d. e. 11 órakor: Dr. Lencz Géza egyetemi tanár: A háború világfelfogásunkban. 1915 november 21-én d. e. 12 órakor: Dr. Tankó Béla egyetemi tanár: A háború értékelméletei tanulságai.

A „Hittanszaki Önképző Társulat“

f. hó 31-én a reformáció emlékére ünnepélyt rendezett. A jólsikerült ünnepély műsora a következő volt. Délelőtt istentisztelet után a gályarabok emlékoszlopánál: 1. Gályarabok éneke. Átirta Mácsai S. Előadja a kollégiumi kántus. 2. Emlékbeszéd. Tartja: Balázs Győző ref. theológus. 3. A hitvallók (Jánosi Zoltán.) Szavalja: Thamó Béla ref. theológus. 4. Az emlékoszlop megkoszorúzása a helybeli közép iskolák református növendékei által. 5. XLVI, Zsoltár. Átirta Mácsai S. Előadja a kollégiumi kántus. Délután 5 órakor a kollégiumi díszteremben: 1. „A reformáció emlékűnnepén“. (Schneider Fr.) Előadja kollégiumi kántus. 2. Megnyitó. Tartja: dr. Ferenczy Gyula egyet. tanár, a „H. Ö. T.“ felügyelő tanára. 3. Rab predikátorok éneke. (Emőd Tamás.) Szavalja: Vértessy Gabriella úrleány. 4. Ünnepi beszéd. Tartja: Ferenczy Károly a „H. Ö. T.“ alelnöke. 5. „Óh Ábrahám Ura.“ (Héber dallam.) Éneкли: Kacsó János ref. theologus, harmóniumon kíséri: Szabó Gyula ref. theológus. 6. Luther. (Porkoláb Gyula.) Szavalja: Szaploneczay Bertalan ref. theol. 7. Közének.

KÖNYVSZEMLE

Szombati-Szabó István: A Halál Parkja. — Versek.

A költő abban a szent és átforrott pillanatban, mikor alkot, önnön lényének két sarkpontját hidalja át: a melegebb déli sark az akarat és az akarások vajudó valósága, egy tagolatlan és lefordíthatatlan realitás, míg a másik hűsebb pólus az engedelmesen szavakba simuló gondolatok birodalma. Ha a híd erős, nem görnyed meg a legsúlyosabb és legprágnásabb átélések alatt sem, de ha alkotmánya vézna, idestova valamelyik part felé ível.

Sz. Szabó István az érzések költője, annak mutatkozik legálább kötete értékesebb felében és jellegzetesen annak a *Májusi Hozsánna* c. versben, melynek benyomását csak a teljességgel indokolatlan szójátékok csökkentik, de mely még így is a kötet energetikai középpontja.

Hogy a sorrendet a lehetőségig megőrizzük, az első ciklus csöndesen megalkuvó istenes irások gyöngysora. Gyöngysora, mondom, mert Sz. Szabó István itt őszintének látszik. Hogy tárgya, az új meg új fordulatokban visszakísértő „életet nem-akarás“ (Schopenhauer ugyanezt a nevet tudta rá) modernebb és — nem habozom ezt a legalább is előttem analógnak látszó jelzőt használni — igazabb téma-e egy modern költő tollában az egész irodalmunkat előntő hedonisztikus árnyalású optimizmusnál, más lapra tartozik. De Sz. Szabó végelemzésben nem is modern: a modernség, ez a — sajnos — helytelen fogalom má jegecedett szó, beláthatatlanul több egyszerű hangnennél, a virtuóznak itt nemesak új fogásról, de új hangszerről is kell gondoskodnia. Itt említém még meg, hogy költőnkél a hang modernsége is Ady-hatásra vezethető vissza. Pedig a magyar lyrának ebben az oroszlánjában az az egy utánozhatatlan, amit egyedül volna érdemes utánozni: az eredetiség. Ady Endrét költőnek egyszer elolvasni: kötelesség, másodszor: élvezet, de harmadszor: bűn. Bűn önmaga s ami evvel egyenlő, saját eredetisége ellen.

Szerencsére Sz. Szabó Istvánnak még mindig maradt eredetisége, mely egész plasticitásában domborodik ki a kötetnek a már említett *Májusi Hozsánna* mellett legjobb darabjában: az *Asszony-sírató vers*-ben, a „*Megint egy nap*“ címűben, végül pedig némileg abban is, mely az egész kötet címét adta.

Ha igazságosak akarunk lenni, el kell ismernünk, hogy a fel nem említett darabokban sem hiányoznak a minuciózus szépségek, a talentum egy-egy kivillanása. Arról a pályanyertes költeményről

azonban, mely a Hatvani-mondát dolgozza fel, legyen szabad hallgatnunk.

Befejezésül csak annyit, hogy Sz. Szabó István verseiben nem hiányoznak a finom csiszolású gyémántok: de egyelőre még csak ezüst-foglalatban. Bízunk azonban benne, hogy az idő mielőbb aranypatinával fogja bevonni őket.

Ragyogó részleteket adni az egészben: a talentum is elegendő. Egészlet adni még a töredékben is: a zseni hivatása.

Gáspár Endre.

Tihanyi Kiss Sándor költeményei.

Mintegy harminc versét foglalta össze Tihanyi Kiss Sándor ebben a hetven oldalnyi füzetben. Bennünket főleg azért érdekel ez a füzet, mert debreceni theológus a szerzője, ki jelenleg katoná. Katonai élményeit próbálja itt versekre formálni, azonban inkább csak a strófákig jut el. Vannak szép strófái; különösen azok kedvesek, amelyekben népdalszerűen adja vágyódását a „Fehér falú templom, bogárhátú házak“ felé; ezek őszinteségét elhithetjük Tihanyi Kiss Sándornak. A poétikai magasabb összhangzattant, a strófák egymásbaszövését már kevésbé tudja megcsinálni, ámbár azért ilyenre is akadunk nála. Témái igen egyszerűek, amit nem kell rovására írni. Új szavai, szó-valeurjai nincsenek s általában szereti a szavakat szótári értelmükben tisztelni. Egy bibliai tárgyú epikai költemény is van a füzetben: némely helyütt meglehetősen erőteljes. Tihanyi Kiss Sándorban van poétai véna. Különösebb értéket a verseknek ugyan nem tulajdoníthatunk, de annyit mégis megérdemelnek, hogy írójuk jövő fejlődését figyelemmel kísérjük. A füzet elé dr. Baltazár Dezső püspök úr írt szép előszót. Tiszta jóvedelmét a füzetnek Debrecenfalva építési költségeire fordítják.

P.

Dr. Kovács Gábor

egyetemi tanárnak a közeli hetekben két új kötete kerül könyvpiacra. Az egyik a tanítványaitól már oly régen várt közgazdasági tankönyve, a másik pedig a háború hatását közgazdaságunkra vizsgáló szakmunkája.

A szakközönség mindkét kötetet élénk érdeklődéssel várja.

SZINHÁZI KRÓNIKA

Színházi krónikásnak lenni időszaki lapnál nemcsak hálátlan, de néha hiába való dolog is. Hetekkel a gikszerék meg mosolyok után, mikkel a drága nő (kiért titokban talán nagyon epedünk) egyaránt ellát, csak furesa tanáros komolykodással emlékezhetünk az estékre vissza. Ez a komolykodás pedig bármennyire is kellemetlen és kényelmetlen néha, mégis minduntalan és lefricskázhatóan a nyakunk közzé pattan.

A mi munkánk a színházi esték műsorának egy-egy hónapi áttekintése és az úgy irodalmi, mint művészeti szempontból legjelentősebb darabjának a visszaemlékezése, illetőleg ismertetése.

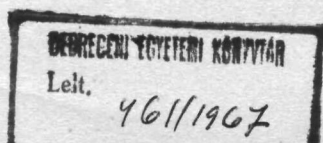
A színeszek konzorciuma (és ezért hálával tartozunk nekik) sem fáradságot, sem költséget nem kímélve, az idei pesti szezon minden értékesebb darabját színre hozta.

A legnagyobb várakozással Bródy Sándor Lyon Lea című regényes szímvényénél voltunk. És érthető okból, mert Bródynak minden darabja, ha végig tekintünk a magyar drámaidő történetén, nagyon jól láthatjuk, — nem csak pikáns szenzációt, de úttörő, irányt mutató darabot is jelent. Ha Lyon Leában nem is kaptuk mindazt Bródytól, amit a drámai és erkölcsi törvények is ellenjegyeznek — mégis, Leának a grandiózus és fenséges emelkedettségű története előtt lehetetlen meg nem hajolnunk. A darab különben, ha nem is tartozik a legmaradandóbbak közzé, nem nélkülözi a klasszikusan örök jeleneteket sem. Hogy nem csiszolódhatott ki olyanná az egész darab, a háború az oka. Ennek a nyugtalansága, láza ott marad a Bródy szívében is elragadja a máskor erős és makacs kezét s eltakarja előle a kilátást. De mindezt feledtetni velünk a szédületesen gyönyörű stílusa, tagadhatatlanul hatalmas szíve. Gyakran kilendül az eseményekből Bródy belső muzsikájának megejtő ritmusa s bearanyozza, feledhetetlenné, megrázóvá teszi alakjait.

A darab főerősége Lea: Halassy Mariska volt. Nagy intelligenciával, komoly művészettel és néha megdöbbenően igazán játszott. Minden mozdulatát, hangsúlyát az átgondoltság jellemezte. Liont a Rabbit Kemény alakította. Megkapóan erős egyéni színei voltak ehhez a klasszikusan pathetikus szerepek az interpretálására. A mélabús és gyermeteg hercegnek az alakítása nem igen sikerült. Kitűnő volt egy epizódszerepben Várnay.

A kiállítás hibátlansága Mezei igazgató áldozatkészségét dicsérte. A közönség forró tapsokkal, nagy lelkesedéssel fogadta a darabot.

(f.)

SZERKESZTŐI ÜZENET

Előfizetőinknek.

Szives tudomására hozzuk előfizetőinknek, hogy e rovat alatt bárminémű egyetemi ügyekre vonatkozó felvilágosítással készségesen szolgálunk. Különösen vonatkozik ez elsősorban azokra az egyetemi polgárokra, akik bárminő okokból is vidéken tartózkodnak.

Szivesen állunk rendelkezésére az ügyvéd uraknak is irodai alkalmazottak hirdetésénél.

TARTALOMJEGYZÉK.

TANULMÁNYOK: Megnyitó beszéd. Elmondotta az egyetem 1915 szeptember 27-én tartott ülésén *dr. Bernolák Nándor* e. i. rektor. — A hadbavonult joghallgatókra vonatkozó fontosabb miniszteri rendeletek. Közzéteszi: *dr. Kiss Géza*, a jogi kar e. i. dékánja. — Honismeret. A földrajzi tanítás reformjához. Írta: *Milleker Rezső dr.*, egyetemi tanár. — A környezettanulmány jelentősége. — Írta: *Markovits Lajos*.

TÁRCA: Béni. Írta: *Fóris László*. — A kéj-tanya. (Oscar Wilde.) *Gáspár Endre*. — Egy régi képemre. *Fóris László*. — Egy görög szoborhoz. *Páthi Ferenc*.

KÜLÖNFÉLÉK: Hireink.

KÖNYVSZEMLE: Szombati-Szabó István: A Halál Parkja. Verseik. *Gáspár Endre*. — Tihanyi Kiss Sándor költeményei. *P.*

SZINHÁZI KRÓNIKA. (f.)

Hirdetések felvételnek a kiadó- hivatalban, Kollégium

